

Landelijke evaluatie van de verschillende vormen van piketmediation: best practices en knelpunten

mr. Daniëlle Brouwer, mr. Eva de Jong, prof. mr. Lieke Coenraad en prof. mr. Masha Antokolskaia

Suggested citation

mr. Daniëlle Brouwer, mr. Eva de Jong, prof. mr. Lieke Coenraad e.a. , 'Landelijke evaluatie van de verschillende vormen van piketmediation: best practices en knelpunten', *Family & Law* October 2019, DOI: 10.5553/FenR/.000044

1. Inleiding

Scheidende ouders zijn het vaak over één ding wel eens: de kinderen moeten zo min mogelijk last hebben van de echtscheiding. Dit is een mooi streven maar de praktijk wijst uit dat dit vaak niet lukt. Naar schatting maken ieder jaar 70.000 kinderen in Nederland het uit elkaar gaan van hun ouders mee; hierbij gaat het om zowel (echt)scheidingen als verbroken samenwonenrelaties.¹ Ongeveer 15-20% van de scheidingen wordt zelfs getypeerd als een conflictueuze scheiding waarbij het conflict escaleert en kinderen in de knel komen.² Uit onderzoek blijkt dat een dergelijke 'vechtscheiding', ook op de lange termijn, schadelijke gevolgen heeft voor kinderen.³ De Rechtspraak heeft gezocht naar interventies die een vechtscheiding kunnen voorkomen door de achterliggende oorzaak van het geschil tussen ouders op te lossen en waardoor een langdurige procedure kan worden voorkomen. Dit heeft o.a. geleid tot de ontwikkeling van *piketmediation*.⁴

Piketmediation is een vorm van mediation naast rechtspraak, maar dan in de variant van een pressure-cooker.⁵ Typerend voor piketmediation is dat de mediation plaatsvindt in het gerechtsgebouw en dat in beginsel direct na het eerste gesprek een terugkoppeling plaatsvindt aan de rechter. Het doel van piketmediation is om verdere escalatie van het conflict te beperken en partijen een dienst te bieden waardoor zij snel tot een oplossing kunnen komen.⁶

Piketmediation wordt veelal aangeboden in de voorlopige voorzieningenprocedure. Hiermee wordt getracht procedures te stroomlijnen door in een vroegtijdig stadium (voorafgaande of tijdens de eerste zitting) helder te krijgen op welke punten een rechterlijke beschikking nodig is en op welke punten partijen met behulp van een mediator zelf tot een oplossing kunnen komen. De mediator wordt door elk gerecht op basis van eigen samengestelde selectiecriteria geselecteerd. Voor piketmediation wordt een standaard laag instaptarief gehanteerd van € 75,- voor het eerste gesprek.

Piketmediation wordt door meerdere gerechten aangeboden, met name in echtscheidingsprocedures. Twee gerechten zijn op dit punt afwijkend. Bij de

rechtbank Gelderland, locatie Zutphen vindt piketmediation vooral plaats in geschillen omtrent de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag (artikel 1:253a BW) en bij het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, locatie Arnhem in handelszaken. Bij een aantal gerechten wordt piketmediation als pilot uitgevoerd en bij andere gerechten is piketmediation reeds een reguliere werkwijze geworden. Uit dit onderzoek volgt dat de vormen van piketmediation op negen punten van elkaar verschillen.⁷ De aanbiedingsvormen die in dit onderzoek zijn geëvalueerd, zijn:

- METS (Mediation Tijdens Schorsing) Rechtbank Overijssel (locaties Zwolle en Almelo);
- POTS (Poging Ouderschapsakkoord Tijdens Schorsing) Rechtbank Midden-Nederland (locaties Utrecht en Lelystad/Almere);
- POTS Rechtbank Den Haag;
- PiketPlus Rechtbank Gelderland, locatie Zutphen;
- PiketPlus Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, locatie Arnhem;
- Piketmediation Rechtbank Noord-Nederland, locatie Groningen.

Inmiddels wordt piketmediation ook aangeboden door de rechtbanken Amsterdam en Limburg. Bij de rechtbank Amsterdam bestaat PATZ (Poging Akkoord Tijdens Zitting) en bij de rechtbank Limburg wordt piketmediation aangeboden onder de naam piket-mediation.⁸ Beide aanbiedingsvormen zijn niet meegenomen in het onderzoek omdat zij na de onderzoeksperiode (1 januari 2016 – 1 januari 2017) zijn aangevangen. PATZ is gestart in oktober 2017 en piket-mediation op 1 maart 2018.⁹

Deze studie beoogt aan de hand van dossiers en interviews de best practices en knelpunten van de verschillende vormen van piketmediation bij zeven gerechten in kaart te brengen en aanbevelingen te doen in welke vorm of vormen piketmediation goed werkt of werken in de praktijk.¹⁰ De probleemstelling voor het onderzoek luidt als volgt:

Wat zijn van de verschillende vormen van piketmediation, de best practices en knelpunten en welke oplossingsmogelijkheden zijn daarvoor?

In deze bijdrage schetsen wij in paragraaf 2 eerst het normatief-juridisch kader rond piketmediation en specificeren wij de onderzoeksvragen. Vervolgens wordt in paragraaf 3 ingegaan op de gebruikte methoden en de beperkingen van het onderzoek. Daarna worden in paragraaf 4 de resultaten van het onderzoek gepresenteerd. Tot slot volgen in paragraaf 5 de conclusies van dit onderzoek en de aanbevelingen die de rechtspraak ter harte kan nemen indien wordt besloten piketmediation breder in te zetten of de huidige aanbiedingsvormen aan te passen.

2. Normatief-juridisch kader

2.1 Wettelijke grondslag

In Nederland hebben de positieve resultaten van eerdere experimenten met echtscheidings- en omgangsbemiddeling geleid tot een gefaseerde invoering van een verwijzingsvoorziening naar mediation bij de gerechten.¹¹ In 2009 is de

verwijsmogelijkheid door de rechter naar mediation voor scheidingsprocedures in de wet neergelegd (artikel 818 lid 2 Rv). Krachtens deze bepaling kan de rechter echtgenoten naar een mediator verwijzen met als doel de echtgenoten in onderling overleg tot afspraken over een of meer gevolgen van de echtscheiding te laten komen. De verwijsmogelijkheid naar piketmediation is eveneens gebaseerd op artikel 818 lid 2 Rv.¹²

Aangezien sprake is van dezelfde wettelijke grondslag als voor een reguliere verwijzing naar een mediationtraject, gelden voor piketmediation dezelfde essentiële kenmerken van vrijwilligheid en vertrouwelijkheid als voor een reguliere mediation. Blijkens de memorie van toelichting bij artikel 818 lid 2 Rv geschiedt de verwijzing naar mediation door de rechter geheel op vrijwillige basis.¹³ Dit volgt ook uit vaste rechtspraak van de Hoge Raad.¹⁴ De vrijwilligheid houdt in dat partijen vrij zijn te bepalen of zij deelnemen aan mediation en te allen tijde mediation kunnen afbreken, ook al is de mediation reeds aangevangen. De vertrouwelijkheid van mediation moet waarborgen dat partijen tijdens de mediation vrijelijk durven en kunnen praten, zodat ook onderliggende belangen en conflicten ter sprake kunnen komen.¹⁵ Dit is nodig om tot de kern van het geschil te komen en uiteindelijk een oplossing te bereiken waar beide partijen mee akkoord kunnen gaan. De vertrouwelijkheid van mediation brengt met zich dat in een rechterlijke procedure na een mislukte mediation geen inhoudelijke terugkoppeling naar de rechter kan plaatsvinden over hetgeen tijdens de mediation is voorgevallen.

Bij de meeste gerechten vindt een verwijzing naar piketmediation plaats in de voorlopige voorzieningenprocedure. Deze procedure is vaak de eerste stap naar de rechter en derhalve een signaal dat sprake is van (enige) conflictescalatie.¹⁶ Uit artikel 821 lid 2 Rv volgt dat de zitting niet later dient plaats te vinden dan in de derde week nadat de voorziening is verzocht. Wanneer partijen (gedeeltelijk) overeenstemming bereiken, kan de rechter de uitkomst in de beschikking opnemen zodat deze krachtens artikel 819 Rv van een executoriale titel is voorzien. Op de onderdelen waarover geen overeenstemming is bereikt, kan de rechter een beslissing nemen. Wanneer partijen aangeven verder te willen met mediation, kan de rechter ook besluiten een zaak aan te houden.

2.2 Verhouding tot eerder onderzoek naar piketmediation

Tot op heden is nog weinig onderzoek gedaan naar piketmediation. Enkel in de Evaluatie pilot preventie vechtscheidingen en pilot regierechter echtscheidingen is piketmediation, aangeboden door de rechtbank Noord-Nederland, onderzocht als een van de maatregelen.¹⁷ Uit dit onderzoek volgt dat zowel rechters als piketmediators de snelle *empowerment* en het in een vroeg stadium met elkaar in gesprek zijn door partijen, in plaats van het tegenover elkaar staan ten overstaan van de rechter, als meerwaarde van piketmediation ervaren. Deze bevinding is in lijn met eerder onderzoek dat is gedaan naar verwijzen naar een regulier mediationtraject. Uit onderzoek blijkt dat hoe eerder in het conflict wordt bemiddeld en partijen met elkaar in gesprek gaan, hoe beter het is.¹⁸ Verder blijkt dat voor partijen snelheid en kosten belangrijke factoren zijn om al dan niet in te stemmen met mediation tijdens de gerechtelijke procedure.¹⁹ Ook is de kans dat partijen het voorstel accepteren het grootst in het begin van de procedure (men heeft nog weinig tijd en geld geïnvesteerd in de procesgang) of als de procedure al erg lang duurt en er sprake is van procesmoeheid.²⁰ Door piketmediation in de voorlopige voorzieningenprocedure voor een relatief laag tarief aan te bieden (€ 75 voor het eerste gesprek), wordt tegemoetgekomen aan deze behoefte van partijen.

In de Evaluatie pilot preventie vechtscheidingen en pilot regierechter

chtscheidingen worden twee grote knelpunten van piketmediation genoemd. Het eerste knelpunt betreft de kosten van piketmediation die partijen zelf moeten dragen. Het tweede knelpunt betreft het tegenvallend gebruik van mediation vanwege de vertrouwelijkheid van mediation, waardoor de rechter slechts een beperkte terugkoppeling krijgt en daarom niet met partijen kan bespreken waarom de mediation is mislukt.²¹

Naast deze evaluatie hebben drie gerechten piketmediation ook zelf geëvalueerd (Den Haag, Oost-Brabant en Midden-Nederland).²² In dit artikel zullen deze evaluaties worden aangeduid als ‘interne’ evaluaties. De bovengenoemde twee knelpunten uit het rapport Evaluatie pilot preventie vechtscheidingen en pilot regierechtter echtscheidingen, worden niet genoemd in deze interne evaluaties. Wel worden andere knelpunten genoemd. In een evaluatie uitgevoerd door de rechtbank Den Haag wordt als knelpunt genoemd dat partijen vaak niet op de hoogte waren van piketmediation omdat zij niet goed werden ingelicht door hun advocaat.²³ Dit knelpunt wordt eveneens genoemd in de evaluaties van de rechtbank Oost-Brabant en Midden-Nederland.²⁴ Het was helaas niet mogelijk om ook de advocatuur te betrekken bij het onderzoek om een nog beter inzicht te krijgen in dit knelpunt. Dit is voor vervolgonderzoek wel aan te bevelen. Verder wordt in het evaluatierapport van de rechtbank Den Haag als knelpunt benoemd dat de inhoudelijke behandeling op de zitting wringt met het stimuleren van partijen om naar mediation te gaan. In het evaluatierapport uitgevoerd in opdracht van de rechtbank Oost-Brabant wordt nog de voorselectie als aandachtspunt genoemd. Aan deze aspecten zijn in het onderhavig onderzoek daarom extra aandacht besteed.

2.3 Onderzoeksvragen

De probleemstelling voor het onderzoek luidt: *wat zijn van de verschillende vormen van piketmediation, de best practices en knelpunten en welke oplossingsmogelijkheden zijn daarvoor?* De volgende deelvragen zijn aan de onderzoeksvraag verbonden:

1. Welke vormen van piketmediation bestaan er?
2. Welke punten verdienen vanuit normatief-juridisch perspectief aandacht?

Op basis van dossieronderzoek zullen de volgende vragen worden beantwoord:

1. Hoe vaak is gebruikgemaakt van piketmediation tijdens de onderzoeksperiode?
2. Op welke wijze en op welk moment worden partijen benaderd voor piketmediation?
3. Hoe vaak zijn partijen tot (gehele of gedeeltelijke) afspraken gekomen met behulp van de piketmediator?²⁵

Op basis van interviews zullen de volgende vragen worden beantwoord:

1. Welke best practices van piketmediation ervaren de betrokken piketmediators, mediationfunctionarissen en rechters?
2. Welke knelpunten van piketmediation ervaren de betrokken piketmediators, advocaten en rechters?

3. Welke oplossingsmogelijkheden zijn er voor de knelpunten?

3. Onderzoeksmethoden

In het onderzoek is een multimethod- en multi-informantaanpak gebruikt.

3.1 Dossieronderzoek

Allereerst is in dit onderzoek dossieronderzoek verricht in zaken waarin de gerechten tijdens de onderzoeksperiode piketmediation hebben ingezet. Met de term 'ingezet' wordt gerefereerd aan zaken waarin partijen daadwerkelijk met de piketmediator zijn meegegaan en in ieder geval een piketmediationgesprek heeft plaatsgevonden. De onderzoeksperiode betreft de periode van 1 januari 2016 tot 1 januari 2017. Bij het dossieronderzoek is o.a. gekeken naar het aantal en de duur van de zittingen, de aard van de geschillen, de verzoeken om nevenvoorzieningen, de doorlooptijd van de zaken en de behaalde overeenstemming over de geschillen.²⁶ Bij de gerechten zijn zowel de voorlopige voorzieningendossiers als de (eventuele) aanhangig gemaakte bodemprocedure opgevraagd. Op die manier konden partijen over een langere tijdsperiode gevolgd worden en zijn de gevolgen van piketmediation voor het verloop van de procedure in kaart gebracht.²⁷ In totaal zijn 120 zaken waarin piketmediation heeft plaatsgevonden onderzocht bij de zeven gerechten. Hieronder staat het aantal zaken per gerecht:

Tabel 1 Overzicht zaken

Gerecht	Aantal zaken
Rb. Noord-Nederland, locatie Groningen	7
Rb. Gelderland, locatie Zutphen	16
Rb. Den Haag	12
Rb. Midden-Nederland	23
Rb. Oost-Brabant	13
Rb. Overijssel	43
Gh. Arnhem-Leeuwarden, locatie Arnhem	6
<i>In totaal</i>	120

Selectie zaken

De Expertgroep Maatwerk en Mediation heeft de onderzoekers bij elk gerecht voorzien van een contactpersoon. Via deze contactpersoon zijn per gerecht alle zaken waarin piketmediation heeft plaatsgevonden in de periode van 1 januari 2016 tot 1 januari 2017 opgevraagd. In deze tijdsperiode zijn de reeds afgedane zaken geëvalueerd.²⁸

Bij vijf van de zeven geëvalueerde gerechten wordt piketmediation aangeboden in voorlopige voorzieningensprocedures in het kader van echtscheidingen (bij de rechtbanken Den Haag, Midden-Nederland, Oost-Brabant, Overijssel en Noord-Nederland). Twee gerechten zijn op dit punt afwijkend. Bij de rechtbank Gelderland, locatie Zutphen vindt piketmediation plaats in geschillen omtrent de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag (artikel 1:253a BW). Hiermee is

rekening gehouden door een apart scoringsformulier te hanteren voor dit gerecht. Bij het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, locatie Arnhem, heeft piketmediation slechts in een echtscheidingsprocedure plaatsgevonden tijdens de onderzoeksperiode. Derhalve is ervoor gekozen ook de handelszaken waarin piketmediation heeft plaatsgevonden te betrekken bij de evaluatie van piketmediation op deze locatie. Voor deze dossiers is geen aparte scoringslijst gehanteerd vanwege het geringe aantal zaken.

Scoringslijsten

De dossiers zijn gescoord aan de hand van scoringschema's.²⁹ De schema's zijn ontwikkeld op basis van eerder gebruikte scoringschema's voor de evaluatie van piketmediation in Groningen in het kader van de Evaluatie pilot preventie vechtscheidingen en pilot regierechter echtscheidingen. Bij het opstellen is tevens rekening gehouden met de bevindingen uit eerdere evaluaties en onderzoeken. De scoringslijsten bevatten o.a. vragen over de aard van de geschillen, of een voorselectie heeft plaatsgevonden, moment van benadering partijen, manier van benadering partijen en of een (gedeeltelijke) overeenstemming is behaald.

Coderen

Met behulp van het programma IBM SPSS Statistics zijn de verzamelde gegevens in de scoringslijst geanalyseerd. Op basis van de statistische analyse zijn de verschillen tussen de gerechten in kaart gebracht.

3.2 Interviews

Binnen dit onderzoek is gebruikgemaakt van semigestructureerde interviews. In totaal hebben 35 interviews plaatsgevonden en zijn 39 mensen geïnterviewd (16 rechters, 13 mediators en 10 mediationfunctionarissen).³⁰ Beide onderzoekers hebben interviews afgenomen. De interviews zijn gehouden aan de hand van interviewschema's die bestonden uit open vragen. De schema's zijn ontwikkeld op basis van een eerder gebruikte vragenlijst voor de evaluatie van piketmediation in Groningen. Onderstaande tabel biedt een overzicht van het aantal gesprekken dat heeft plaatsgevonden.

Tabel 2 Overzicht respondenten interviews

Gerecht/variant	Rechters	Mediationfunctionarissen	Piketmediators	Totaal
Rb. Overijssel	2	1	2	5
Rb. Midden-Nederland	4	2	2	8
Rb. Den Haag	2	2	1	5
Gh. Arnhem-Leeuwarden, locatie Arnhem	2	1	2	5
Rb. Gelderland, locatie Zutphen	2	1	1	4
Rb. Noord-Nederland, locatie	2	1	3	6

Groningen				
Rb. Oost-Brabant	2	2	2	6
Totaal	16	10	13	39

Selectie respondenten

De al eerder genoemde contactpersoon heeft verschillende rechters en mediators benaderd met de vraag of zij wilden meewerken aan het onderzoek. Wanneer zij hadden toegezegd, ontvingen wij hun e-mailadressen zodat wij hen konden benaderen. Het feit dat de aangewezen contactpersoon de professionals heeft geselecteerd heeft tot gevolg dat de respondenten niet willekeurig door de onderzoekers zijn gekozen. Bij het interpreteren van de bevindingen is het belangrijk om in het achterhoofd te houden dat de mediationfunctionaris mogelijk weloverwogen bepaalde respondenten heeft gevraagd medewerking te verlenen aan het onderzoek. Het zou bijvoorbeeld kunnen dat respondenten met een overwegend positieve ervaring zijn benaderd door de mediationfunctionaris om hun ervaringen met de onderzoekers te delen.

Interviewschema

De interviews zijn gehouden aan de hand van interviewschema's.³¹ De schema's zijn ontwikkeld op basis van een eerder gebruikte vragenlijst voor de evaluatie van piketmediation in Groningen. Het interviewschema is opgesteld op basis van zeven relevante onderwerpen met bijpassende hoofd- en deelvragen. De zeven onderwerpen zijn:

- voorselectie;
- benadering van partijen;
- terugkoppeling aan rechter;
- (algemene) knelpunten;
- (algemene) best practices;
- uitkomst;
- uitbreidingsmogelijkheden.

Coderen

Alle interviews zijn getranscribeerd en vervolgens gecodeerd. Voor het coderen is gebruikgemaakt van het computerprogramma Atlas.ti. Door middel van de codes is geprobeerd een overzicht te schetsen over (i) hoe piketmediation wordt aangeboden, (ii) wat de ervaringen met verschillende aspecten van de aanbiedingsvorm zijn en (iii) hoe de aanbiedingsvormen verbeterd zouden kunnen worden.

3.3 Expertmeeting

Om de bevindingen op basis van de interviews te verifiëren, is op 13 maart 2018

een expertmeeting georganiseerd. Het doel van de expertmeeting was (i) respondenten te informeren over de bevindingen van het onderzoek en (ii) het krijgen van feedback op de bevindingen. Aan de hand van deze feedback konden de onderzoekers bepaalde bevindingen nader toetsen en eventuele onduidelijkheden verhelderd worden door de aanwezige professionals tijdens de expertmeeting. Tijdens de expertmeeting waren 14 professionals aanwezig. Van alle geëvalueerde gerechten waren professionals aanwezig, behalve van rechtbank Noord-Nederland.

3.4 Beperkingen van het onderzoek

Bij het lezen van het onderzoek is het belangrijk dat men zich realiseert dat het onderzoek bepaalde beperkingen met zich meebrengt. Per gerecht is slechts een beperkt aantal interviews afgenomen. Gelet op de omvang van het onderzoek was het onhaalbaar meer interviews per gerecht af te nemen. Zodoende kan maar beperkte generalisatie plaatsvinden. Daarnaast zijn de partijen zelf niet betrokken bij dit onderzoek. Ook al was deze betrokkenheid bij het onderzoek wenselijk, het benaderen van partijen werd door de onderzoekers niet haalbaar geacht. De ervaring uit eerdere evaluaties leerde dat het moeilijk is partijen te betrekken bij een evaluatie van piketmediation.³² Zodoende is gekozen om partijen niet mee te nemen als respondenten, maar primair te richten op de betrokken rechters, piketmediators en mediationfunctionarissen. Om echter een totaalbeeld van de best practices en knelpunten in kaart te brengen en het effect op de lange termijn te bekijken, vormen de ervaringen van partijen (zowel ouders als kinderen) een cruciaal element. Immers, het doel van piketmediation is om partijen een dienst te bieden waardoor zij snel tot een oplossing kunnen komen. Ook de ervaringen van advocaten met piketmediation vallen buiten dit onderzoek. Om een volledig en betrouwbaar beeld te krijgen van de ervaringen van advocaten per aanbiedingsvorm, zouden meerdere advocaten per arrondissement moeten worden geïnterviewd.³³ Dit zou het aantal geïnterviewde professionals grofweg verdubbelen. Een dergelijk grote onderzoeksgroep behoorde niet tot de haalbare mogelijkheden. Hierdoor is ook niet te beoordelen in hoeverre zij hun cliënten inlichten over piketmediation en welke informatie zij hierbij verstrekken. Ook blijft bijvoorbeeld onduidelijk in hoeverre zij partijen adviseren wel of geen gebruik te maken van piketmediation.

In het onderzoek kunnen verder geen causale verbanden of effecten van piketmediation worden aangetoond omdat een nulmeting of controlegroep ontbreekt. Het vormen van een controlegroep was niet mogelijk omdat bij de meeste gerechten de zaken vooraf gescreend worden en zaken dus niet random worden toegedeeld. Daarnaast verschilden de zaken dermate van elkaar dat de vergelijkbare groepen te klein waren om tot een voldoende grote N (aantal) te komen die nodig is voor het uitvoeren van bepaalde statistische analyses. In het dossieronderzoek is daarom enkel gebruikgemaakt van descriptieve statistieken en voorspellende toetsen om de gegevens uit het dossiers met elkaar te vergelijken.

4. Resultaten

Tijdens de onderzoeksperiode is minstens 120 keer gebruikgemaakt van piketmediation in familiezaken bij de onderzochte gerechten.³⁴ In tabel 1 onder paragraaf 3.1. staat het aantal zaken per gerecht uitgesplitst. Op basis van de resultaten blijkt dat de aanbiedingsvormen aanzienlijk van elkaar verschillen, met name op negen onderdelen van de aanbiedingsvormen. Deze onderdelen zijn:

1. het beoogde doel met piketmediation;
2. de aanwezigheid van een voorselectie;
3. het onderwerp van geschil;
4. de benaderingswijze partijen;
5. mediation voor of na de zitting;
6. mediator al dan niet aanwezig op zitting;
7. de terugkoppeling van mediation aan de rechter;
8. het beleid omtrent aanhoudingen;
9. de selectie en expertise van de mediator.

Sommige aanbiedingsvormen vertonen echter ook overeenkomsten met elkaar op deze (onderscheidende) punten. De meest opvallende geconstateerde best practices en knelpunten zullen worden genoemd. Eerst echter enkele algemene observaties die zijn opgevallen:

- Zowel rechters, piketmediators en mediationfunctionarissen spreken zich uit over de meerwaarde van piketmediation voor partijen. Volgens de professionals zouden partijen baat hebben bij de snelheid, laagdrempeligheid en het vroege aanbiedingsmoment van piketmediation.
- Het beoogde doel van (het eerste gesprek van) de piketmediation is niet bij alle aanbiedingsvormen hetzelfde. Bij sommige gerechten, zoals door de rechtbank Midden-Nederland, wordt het gesprek benaderd als een intakegesprek voor een regulier mediationtraject. Bij de rechtbanken Overijssel, Den Haag, Noord-Nederland, Oost-Brabant, Gelderland en het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden wordt piketmediation gezien als een full-blown mediation, erop gericht dat partijen direct tot overeenstemming komen.³⁵ Uit de interviews blijkt dat beide varianten in de praktijk goed werken en goed lijken aan te sluiten bij de (uiteenlopende) behoeften van partijen.
- In de aanbiedingsvormen worden verschillende criteria gehanteerd voor piketmediators. Bij de rechtbank Oost-Brabant worden op verzoek van rechters alleen advocaat-mediators ingezet voor piketmediation. Bij de rechtbank Noord-Nederland, locatie Groningen is juist uitsluitend gekozen voor mediators met een sociale expertise. Bij de overige gerechten wordt gebruikgemaakt van piketmediators met verschillende expertises.
- De slagingspercentages onder de geëvalueerde gerechten van piketmediation liggen sterk uiteen. Het slagingspercentage is het hoogst bij de rechtbank Gelderland, locatie Zutphen (75%, N=16) en het laagst bij de rechtbank Den Haag (23%, N=12). Met het slagingspercentage wordt gerefereerd aan hoe vaak partijen tot (gehele of gedeeltelijke) afspraken zijn gekomen bij de piketmediation en over welke

onderwerpen zij afspraken hebben kunnen maken. De slagingspercentages in het dossieronderzoek zijn als volgt berekend. Per zaak is onderzocht over hoeveel onderwerpen partijen geschillen hadden en hoeveel daarvan zijn opgelost door middel van piketmediation en hoeveel door de rechter zijn beslecht. Dit betekent wanneer bijvoorbeeld twee van de vijf onderwerpen zijn opgelost door middel van piketmediation er een slagingspercentage is van 40 %. Wanneer op alle punten overeenstemming is bereikt, is 100 % toegekend. Wanneer over geen enkel onderwerp overeenstemming is bereikt, is 0% toegekend. Op die manier zijn alle zaken bekeken en is er uiteindelijk per gerecht tevens een gemiddeld slagingspercentage berekend. Een gemiddeld slagingspercentage van bijvoorbeeld 30% betekent dat gemiddeld genomen in alle zaken 30% van de onderwerpen via piketmediation zijn opgelost. De overige 70% is dan door de rechter beslist. Met deze slagingspercentages wordt een gedetailleerd beeld gecreëerd betreffende in hoeverre partijen het conflict via mediation hebben opgelost.³⁶

Tabel 3 Gemiddeld slagingspercentage van piketmediation per gerecht

Gerechten	Gemiddeld slagingspercentage
Rb. Overijssel, locatie Almelo	34%
Rb. Overijssel, locatie Zwolle	48%
Rb. Oost-Brabant	44%
Rb. Noord-Nederland, locatie Groningen	39%
Rb. Midden-Nederland, locatie Lelystad/Almere	31%
Rb. Midden-Nederland, locatie Utrecht	65%
Rb. Den Haag	23%
Rb. Gelderland	75%
Gh. Arnhem-Leeuwarden, locatie Arnhem	-

- Onder de geïnterviewde rechters, piketmediators en mediationfunctionarissen bestaat geen duidelijke voorkeur voor een bepaalde aanbiedingsvorm van piketmediation. Ook op de verschillende onderdelen binnen de aanbiedingsvormen (voorselectie, terugkoppeling, etc.) bestaat geen eenduidige voorkeur. Met name op de volgende punten zijn de professionals verdeeld over de meest geschikte variant:
 - voorselectie (een strenge selectie of niet);
 - benaderingswijze partijen (een uitgebreide benadering en voorlichting vanuit het gerecht of niet);
 - volgorde (eerst mediation of eerst zitting);
 - terugkoppeling aan de rechter (direct na de zitting mondeling of

later schriftelijk).

4.1 Best practices

Op basis van de bevindingen uit het onderzoek kunnen de volgende overkoepelende best practices worden geformuleerd:

- *Piketmediation is in ieder geval geschikt voor zaken waarbij kinderen zijn betrokken.* Door rechters, piketmediators en mediationfunctionarissen is tijdens zowel de interviews als de expertmeeting genoemd dat piketmediation in ieder geval geschikt is voor familierechtelijke geschillen waarbij de situatie van kinderen in het geding is. Door het merendeel van de rechters, piketmediators en mediationfunctionarissen wordt genoemd dat piketmediation zich ook goed leent voor andere rechtsgebieden en het aanbeveling verdient de mogelijkheid voor het breder inzetten van piketmediation te onderzoeken.
- *De betrokkenheid van advocaten bij de voorselectie.* Door rechters, mediationfunctionarissen en piketmediators, betrokken bij de rechtbanken Oost-Brabant, Midden-Nederland, Den Haag, Gelderland en het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, is zowel tijdens de interviews als de expertmeeting de meerwaarde genoemd van telefonisch contact met de advocaat voorafgaand aan de zitting. Door deze gerechten wordt reeds telefonisch contact opgenomen met advocaten in het kader van de voorselectie.³⁷ Hierdoor kan een gerecht meer achtergrondinformatie krijgen over partijen (bijvoorbeeld of partijen voornemens zijn te komen) en of een zaak geschikt is voor piketmediation.
- *De aanwezigheid van de piketmediator tijdens de zitting.* Door zowel piketmediators als rechters, betrokken bij de rechtbanken Oost-Brabant, Den Haag, Midden-Nederland, Overijssel, is tijdens de interviews en expertmeeting aangegeven dat de aanwezigheid van de piketmediator tijdens de zitting als meerwaarde wordt ervaren. Zij noemen als voordeel dat de piketmediator kan observeren hoe partijen zich tot elkaar verhouden en waar de pijn tussen partijen zit. Deze informatie kan door de piketmediator worden gebruikt als startpunt in de mediation waardoor conflicten effectiever besproken kunnen worden en partijen sneller tot overeenstemming kunnen komen.
- *Onder rechters en piketmediators is geen voorkeur voor een schriftelijke of mondelinge terugkoppeling van de uitkomst van de mediation aan de rechter; beide worden als prettig ervaren.* Door rechters en piketmediators, betrokken bij de rechtbanken Overijssel, Gelderland, Noord-Nederland en het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, wordt een mondelinge terugkoppeling van de uitkomst van de mediation aan de rechter door de piketmediator in aanwezigheid van partijen of door een advocaat als prettig ervaren. Als voordeel van een mondelinge terugkoppeling wordt genoemd dat het voor partijen prettig zou zijn om een directe terugkoppeling te kunnen geven (een laagdrempelig traject). Door rechters en piketmediators, betrokken bij de rechtbanken Oost-Brabant, Den Haag en Midden-Nederland, wordt een schriftelijke terugkoppeling eveneens als aangenaam ervaren. Zij noemen als voornaamste voordeel van de schriftelijke terugkoppeling dat partijen de

bereikte overeenstemming nog kunnen overdenken en met hun advocaat kunnen overleggen alvorens de door partijen overeengekomen afspraken worden opgenomen in een beschikking.

- *Onder rechters is geen voorkeur voor de aanbiedingsvolgorde van piketmediation en zitting; beide varianten worden als positief ervaren.* Bij de rechtbank Gelderland en het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden vindt de piketmediation voorafgaand aan de zitting plaats. Door betrokken rechters wordt het als positief ervaren dat partijen in deze volgorde eerst zelf in de gelegenheid worden gesteld het conflict op te lossen. Bij de rechtbanken Noord-Nederland, Den Haag, Midden-Nederland, Oost-Brabant en Overijssel vindt de piketmediation tijdens schorsing van de zitting plaats. Door betrokken rechters wordt het als positief ervaren dat de rechter tijdens de zitting met gezag partijen ertoe kan bewegen deel te nemen aan piketmediation.

4.2 Knelpunten

Uit het onderzoek blijken de volgende knelpunten:

- *Lastig een voorselectie te maken op basis van de beschikbare informatie.* Bij de rechtbank Midden-Nederland, Den Haag en Noord-Nederland wordt de voorselectie gemaakt door de mediationfunctionaris. Bij de rechtbank Gelderland wordt de voorselectie gemaakt door de gerechtssecretaris. Bij de rechtbank Overijssel wordt voorgeselecteerd door een rechter/raadsheer. Door de professionals verantwoordelijk voor de voorselectie, wordt als knelpunt genoemd dat het lastig is een voorselectie te maken op basis van een verzoekschrift omdat deze vaak niet alle informatie bevat op basis waarvan een accurate inschatting kan worden gemaakt of een zaak geschikt is voor piketmediation.
- *Partijen worden soms overvallen door het aanbod voor piketmediation.* Door piketmediators en rechters, betrokken bij de rechtbank Overijssel, Noord-Nederland, Den Haag, is in de interviews genoemd dat zij het idee hebben dat partijen soms worden overvallen door het aanbod. Dit komt volgens de piketmediators en rechters doordat de toegestuurde informatie door partijen niet altijd wordt gelezen en advocaten partijen niet goed voorbereiden. Aangezien partijen niet zijn geïnterviewd, kunnen zij deze ervaring niet bevestigen. Nader onderzoek is nodig naar de ervaringen van partijen om te bepalen of zij zich overvallen voelen en dit als storend ervaren. Dit onderzoek is wenselijk om te achterhalen of partijen zich overvallen en zich wellicht gedwongen voelen mee te werken aan piketmediation. Dit staat namelijk op gespannen voet met het vrijwilligheidsprincipe van piketmediation.
- *Een zitting voorafgaand aan de piketmediation werkt de-escalerend voor partijen.* Hoewel door betrokken rechters beide volgordevarianten als positief ervaren worden, geeft het merendeel van de geïnterviewde piketmediators de voorkeur aan een piketmediation voorafgaande aan de zitting. Door de piketmediators wordt genoemd dat de zitting de strijd tussen partijen aanwakkert, waardoor het lastiger is partijen hierna nader tot elkaar te brengen. Door sommige piketmediators wordt dit als knelpunt ervaren.

- *Vaak wordt een zaak aangehouden omdat partijen verder willen met mediation.* Door geïnterviewde rechters, werkzaam bij de rechtbanken Den Haag, Midden-Nederland en het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, wordt genoemd dat zij vaak een voorlopige voorzieningenprocedure aanhouden omdat partijen nog meerdere gesprekken willen met de mediator. De voortzetting van mediation wordt op zich als positief ervaren, maar de hieruit voortkomende aanhouding van de zaak levert een administratieve belasting op voor de gerechten. Hoe vaak dit voorkomt, wordt door de rechters in de interviews niet gespecificeerd. Rechters benoemen dat het aanhouden procedurele vertraging oplevert en het lastig kan zijn om alsnog een beschikking te geven wanneer de piketmediation vervolgens alsnog mislukt. De reden waarom dit als lastig wordt ervaren, is dat de rechter niet meer op de hoogte is van de huidige stand van zaken tussen partijen als de piketmediation alsnog mislukt. Een daaruit voortvloeiend knelpunt is dat soms dan een tweede zitting moet worden gepland. Dit vormt nog een extra belasting voor de gerechten.

- *Waarborgen kwaliteit piketmediator.* Tijdens de interviews is (vooral) door rechters in de geëvalueerde gerechten, behalve rechtbank Gelderland, aangegeven dat zij de kwaliteit van piketmediators als aandachtspunt ervaren en dat de huidige aanbiedingsvormen te weinig kwaliteitswaarborgen omvatten. Op dit moment hebben de gerechten hun eigen selectiecriteria opgesteld (bv. benodigde opleiding of ervaring als mediator) op basis waarvan mediators worden geselecteerd voor piketdiensten. Volgens rechters is met name de juridische formulering van de tijdens de piketmediation gemaakte afspraken door de piketmediators soms onvoldoende om direct te kunnen worden opgenomen in een beschikking. In hoeverre de achtergrond van de piketmediator (juridisch of niet) van invloed is op de kwaliteit van de juridische formulering van de terugkoppeling, blijkt niet uit dit onderzoek.³⁸

- *Piketmediation is (vooral) een grote belasting voor de piketmediator.* Ook al benoemen piketmediators dat piketmediation van meerwaarde is voor partijen, voor zichzelf ervaren de meeste mediators piketmediation als een onpraktisch en weinig lucratief traject vanwege de grote tijdsinvestering, terwijl een relatief hoge kans bestaat dat de piketmediation niet doorgaat. Wanneer bijvoorbeeld partijen niet komen opdagen of niet worden doorverwezen door de rechter, ontvangen piketmediators geheel geen vergoeding voor reiskosten naar het gerecht en de geïnvesteerde tijd. De beperkte dan wel geheel ontbrekende vergoeding in de hiervoor genoemde gevallen, wordt door alle geïnterviewde piketmediators als een knelpunt ervaren.

- *Ontbrekend draagvlak binnen rechterlijke organisatie/advocatuur.* In de interviews wordt door professionals aangegeven dat piketmediation nog niet breed wordt gedragen. Dit geldt zowel binnen de advocatuur als binnen de rechterlijke organisatie. De ervaringen lopen echter uiteen per gerecht. Bij de rechtbanken Overijssel, Oost-Brabant en Gelderland is piketmediation zowel in de rechterlijke organisatie als in de advocatuur goed geïntegreerd; bij andere gerechten, waaronder de rechtbanken Noord-Nederland, locatie Groningen, Midden-Nederland (met name locatie Utrecht), Den Haag en het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden is

dit (nog) niet het geval.

4.3 Oplossingsmogelijkheden

Door professionals worden verschillende oplossingen aangedragen voor de geconstateerde knelpunten. Vanwege hun aard zullen veel oplossingen terugkomen in de aanbevelingen voor de praktijk en is er sprake van overlap. De volgende oplossingen zijn door de professionals aangedragen:

- *Betrek advocaten in de voorselectie.* Voor het geconstateerde knelpunt dat het lastig is een voorselectie te maken op basis van de beschikbare informatie in het verzoekschrift, wordt in de interviews als oplossing aangedragen dat het mediationbureau van het gerecht telefonisch contact zou kunnen opnemen met advocaten. Dit wordt reeds gedaan bij de rechtbanken Midden-Nederland, Den Haag, Gelderland en het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden.³⁹ Door telefonisch contact te hebben met advocaten in het kader van de voorselectie kan een gerecht meer achtergrondinformatie krijgen over partijen (bijvoorbeeld of partijen voornemens zijn te komen) en of een zaak geschikt is voor piketmediation.
- *Instrueer advocaten dat zij partijen inlichten over piketmediation.* In de interviews wordt zowel door rechters, mediators als mediationfunctionarissen benadrukt dat advocaten de sleutel zijn tot het wegnemen van het knelpunt dat partijen zich overvallen voelen door het aanbod voor piketmediation. Een advocaat kan partijen informeren over piketmediation en adviseren gebruik te maken van het aanbod. Deze oplossing hangt samen met de oplossingen genoemd onder punt 1, aangezien advocaten ook geïnformeerd worden over piketmediation wanneer zij betrokken zijn bij de voorselectie.
- *Houd als gerecht strengere toezicht op de kwaliteit van piketmediation.* Als oplossing voor de soms onvoldoende kwaliteit van de piketmediators wordt genoemd dat gerechten moeten toezien op de kwaliteit van piketmediators. Gedacht kan worden aan het organiseren van meerdere intervisies per jaar, het (intensiever) opleiden van piketmediators en dat gerechten strengere selectiecriteria zouden kunnen hanteren voor mediators die deel uitmaken van de piketmediatorspoule. In de interviews en tijdens de expertmeeting zijn echter geen suggesties gegeven aan welke selectiecriteria gedacht zou kunnen worden. Nader onderzoek is nodig om te bepalen welke criteria dit zouden moeten zijn.⁴⁰
- *Zorg als gerecht goed voor de piketmediator.* Als oplossing voor het knelpunt dat piketmediation van de piketmediator een grote tijdsinvestering vergt die niet altijd wordt uitbetaald, wordt benadrukt dat het van belang is dat het gerecht ten minste zorgvuldig met de piketmediators dient om te gaan. Gedacht zou kunnen worden aan het vergoeden van reiskosten en – op enigerlei wijze – de tijdsinvestering (bv. wachttijd in het gerecht) wanneer partijen besluiten geen gebruik te maken van piketmediation maar de mediator hiervoor wel naar het gerecht is gekomen. Het is dan ook van belang dat de mediationbureau's voldoende middelen tot hun beschikking hebben om deze kosten aan de opgeroepen piketmediators te kunnen vergoeden.

Voor enkele geconstateerde knelpunten is door rechters, piketmediators en mediationfunctionarissen in de interviews en expertmeeting geen oplossing aangedragen. Er zijn bijvoorbeeld geen concrete oplossingen aangedragen voor de knelpunten dat (i) een zitting voorafgaande aan de piketmediation een de-escalerend effect heeft, (ii) dat draagvlak binnen de rechterlijke organisatie/advocatuur ontbreekt en (iii) dat een zaak vaak wordt aangehouden omdat partijen verder willen met mediation. Nader onderzoek is wenselijk of ook voor deze knelpunten oplossingen bestaan.

5. Conclusie en aanbevelingen

Op basis van de resultaten kan worden geconcludeerd dat alle aangeboden aanbiedingsvormen door de betrokken professionals als geschikt worden ervaren; uit dit onderzoek blijkt dus niet dat een bepaalde variant van piketmediation een duidelijke voorkeur geniet. Wel volgt uit het onderzoek dat de verschillende aanbiedingsvormen uiteenlopende best practices en knelpunten hebben, maar dat zij ook voor een groot deel overlappen. Deze geconstateerde best practices en knelpunten zijn reeds onder resultaten (paragraaf 4) uitgebreid besproken en zullen hier derhalve niet worden herhaald.

5.1 Aanbevelingen voor de rechtspraak

Tot slot enkele aanbevelingen die de rechtspraak ter harte kan nemen indien besloten wordt piketmediation breder in te zetten (zowel in andere rechtsgebieden als bij andere gerechten) of de huidige aanbiedingsvormen aan te passen.

- *Betrek advocaten bij de voorselectie.* Door advocaten te betrekken bij de voorselectie worden zij op de hoogte gesteld dat een zaak is voorgeselecteerd en kunnen zij partijen gericht informeren over piketmediation en adviseren gebruik te maken van het aanbod. Hiermee wordt voorkomen dat partijen zich overvallen voelen door piketmediation. Deze lokale best practice wordt reeds uitgevoerd door de rechtbanken Oost-Brabant, Midden-Nederland, Den Haag, Gelderland en het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden. Ook kunnen met behulp van advocaten de evident ongeschikte zaken eruit worden gefilterd.
- *Zorg voor voldoende bezetting van het mediationbureau.* Voor het kunnen benaderen van advocaten bij de voorselectie, is voldoende bezetting van het mediationbureau een belangrijke vereiste. Uit de interviews blijkt dat telefonisch contact zoeken met de advocaten een grote tijdsinvestering vergt van het mediationbureau die loont (zie punt 1). Het is dan ook van belang dat de rechtspraak voldoende middelen beschikbaar stelt zodat het mediationbureau deze taak kan uitvoeren.
- *Aanwezigheid piketmediator bij de zitting.* Wanneer de zitting voor de mediation plaatsvindt, is het van meerwaarde wanneer de piketmediator hierbij aanwezig is. Deze lokale best practice wordt al uitgevoerd door de rechtbanken Overijssel, Den Haag, Oost-Brabant en Midden-Nederland. De piketmediator kan observeren hoe partijen zich tot elkaar verhouden en waar de pijn tussen partijen zit. Deze informatie kan door de piketmediator gebruikt worden als startpunt in de mediation.
- *Creëer in de zittingszaal een neutrale plaats voor de piketmediator.* De

mediator dient een aparte, neutrale plek te krijgen in de zittingszaal, wanneer hij of zij aanwezig is. Door de gerechten (en ook door rechters binnen een gerecht) varieert de situering van de piketmediator. Het is belangrijk dat de piketmediator partijen vanaf deze plek goed kan observeren. Tijdens de expertmeeting is door professionals geopperd dat een plek aan de zijkant van de zittingszaal het meest geschikt is; deze plek wordt nog door geen enkel gerecht standaard gehanteerd.

- *Na 150 dagen de zaak niet meer aanhouden.* Uit het dossieronderzoek blijken aanwijzingen dat de kans op een succesvolle afsluiting van piketmediation dan verslechteren. Er kan dan beter vonnis worden gewezen door de rechter in de voorlopige voorzieningenprocedure, waarna de gerechtelijke procedure vervolgd kan worden in een bodemprocedure. Tijdens de bodemprocedure zou dan eventueel verder kunnen worden gekeken naar een mogelijke vervolgtraject voor mediation. Met het blijven aanhouden van zaken komt daarnaast de spoedeisende kant van de voorlopige voorzieningsprocedure en de snelheid die typerend is voor piketmediation in het geding.
- *Organiseer jaarlijks meerdere intervisies voor de piketmediators.* Het waarborgen van kwaliteit is niet alleen een kwestie van vooraf opleiden en accrediteren, maar ook van goede en doorlopende intervisie. Gerechten moeten (meer) intervisies voor piketmediators organiseren voor het waarborgen van de kwaliteit van piketmediation. Alleen bij de rechtbank Oost-Brabant worden meerdere intervisies per jaar georganiseerd; bij de overige gerechten is dit (nog) niet het geval. De verantwoordelijkheid voor het organiseren van de intervisies zou bij het mediationbureau kunnen liggen. Tijdens de intervisies zou niet alleen plek moeten zijn voor het evalueren van specifieke zaken, maar ook voor overleg tussen rechters, mediators en advocaten en voor een evaluatie van piketmediation in algemene zin. Ook zou voor nieuwe piketmediators een introductiedag georganiseerd kunnen worden waarop zij o.a. door een rechter uitgelegd krijgen wat van een piketmediator wordt verwacht tijdens de zitting en in de terugkoppeling.
- *Evalueer mediators en hun zaken.* Laat na elke piketmediation een evaluatieformulier invullen door partijen en de mediator, zoals standaard wordt gedaan bij de rechtbank Noord-Nederland. Zo krijg je als gerecht een idee of mediators voldoende kwaliteit leveren en hoe partijen de mediator ervaren. Bijkomend voordeel is dat er tevens een schat aan informatie wordt verzameld waar een volgend onderzoek veel aan heeft.
- *Wees secuur in het registeren van informatie omtrent het verloop van de mediation.* Tijdens het onderzoek bleek dat informatie omtrent de piketmediations onvoldoende werd bijgehouden. Dit is voor verder onderzoek en interne evaluaties echter wel cruciaal.
- *Hanteer landelijk twee vormen en namen voor piketmediation.* Voor de uniformiteit binnen de rechtspraak is het van belang de aanbiedingsvormen te stroomlijnen. Gedacht kan worden aan het kiezen van een van de twee hoofdvormen en namen:

- Piketmediation voor de zitting;

- Piketmediation na de zitting.

Deze aanbiedingsvormen moeten consistent zijn in aanbiedingswijze zodat voor advocaten en partijen duidelijkheid bestaat over de procedure. Met de naam 'Piketmediation voor de zitting' zouden de aanbiedingsvormen van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, locatie Arnhem en de rechtbank Gelderland, locatie Zutphen worden geduid. Onder de naam 'Piketmediation na de zitting' zouden de aanbiedingsvormen van de rechtbank Overijssel, de rechtbank Midden-Nederland, de rechtbank Oost-Brabant, de rechtbank Noord-Nederland, locatie Groningen en de rechtbank Den Haag vallen. Op deze manier is het duidelijk voor partijen welke vorm van piketmediation bij het gerecht wordt toegepast.

5.2 Aanbeveling voor toekomstig onderzoek

Uit onderhavig onderzoek vloeien aanbevelingen voort voor toekomstig onderzoek. Onderzoek is allereerst wenselijk betreffende de meerwaarde van een (streng) voorselectie. Uit de interviews en expertmeeting blijkt niet of de aanwezigheid van een streng, lichte of geen selectie een rol speelt voor het al dan niet slagen van de piketmediation. Wel blijkt uit het onderzoek dat het hanteren van een voorselectie kan bijdragen aan het minimaliseren van de situatie dat een piketmediator overbodig naar het gerecht komt, omdat partijen geen gebruik willen maken van mediation of dat een van de partijen niet komt opdagen. Of een voorselectie echter ook uitmaakt voor de piketmediation zelf, verdient nog nader onderzoek.

Daarnaast geven rechters en mediationfunctionarissen aan moeilijk te kunnen inschatten hoe partijen de bejegening vanuit het gerecht ervaren. Nader onderzoek is daarom wenselijk zodat de benadering kan worden afgestemd op de behoeftes van partijen en advocaten. Een aspect dat bijvoorbeeld onderzocht dient te worden, is hoe advocaten en partijen de benaderingswijze voorafgaande aan de zitting vanuit het gerecht ervaren. In een dergelijk onderzoek dient te worden meegenomen in hoeverre partijen het als meerwaarde ervaren specifieke informatie te verkrijgen voorafgaande aan de zitting en hoe zich dit verhoudt met het gevoel overvallen te worden door het aanbod voor piketmediation tijdens de zitting.

Verder blijkt uit de interviews dat professionals (met name mediators) een voorkeur hebben voor de variant waarin eerst een mediation plaatsvindt en vervolgens een zitting. Rechters hebben daarentegen positieve ervaringen met beide volgorden. Nader onderzoek is wenselijk of de voorkeur van piketmediators wordt gedeeld door advocaten en partijen. Hierbij dient ook in kaart te worden gebracht in hoeverre partijen zich in de andere variant (eerst zitting, dan mediation) tijdens de zitting negatief (dwang) dan wel positief (verleiding) laten beïnvloeden gebruik te maken van piketmediation.

Ook blijkt uit de interviews met professionals geen eenduidigheid over een best practice wat betreft de terugkoppeling, maar komt naar voren dat elke variant voor- en nadelen met zich meebrengt. In dit verband is het belangrijk om in kaart te brengen in hoeverre de genoemde voor- en nadelen merkbaar zijn voor advocaten en partijen voordat tot een aanbeveling kan worden gekomen voor een bepaalde terugkoppelingwijze. Het is van belang deze groepen in vervolgonderzoek te betrekken, zodat de conclusies uit dit onderzoek breder kunnen worden getoetst. In dit onderzoek zal moeten worden meegenomen in hoeverre partijen het positief/negatief ervaren mondeling terug te koppelen aan de rechter in afwezigheid van de advocaten. Ook zullen partijen bevraagd moeten worden of zij een voorkeur hebben voor een directe terugkoppeling of een langere

termijn (bv. twee weken).

Tot slot is een geconstateerde beperking in onderhavig onderzoek dat geen controlegroep of nulmeting aanwezig was. Derhalve verdient het aanbeveling om in een vervolgonderzoek hier wel gebruik van te maken zodat causale verbanden kunnen worden vastgesteld en het effect van piketmediation (op de lange termijn) in kaart kan worden gebracht. Dit kan worden bewerkstelligd door bijvoorbeeld at random zaken te plaatsen voor piketmediation in plaats van via selectiecriteria.

Literatuur

Antokolskaia, Jeppesen de Boer, Ruitenberg, e.a. 2019: Antokolskaia, M.V., Jeppesen de Boer, C.G., Ruitenberg, G.C.A.M. e.a. (2019). Naleving van contact-/omgangsafspraken na scheiding. Een rechtsvergelijkend en sociaalwetenschappelijk perspectief, Vrije Universiteit Amsterdam – Amsterdams centrum voor familierecht (ACFL), Universiteit Utrecht - Utrecht Centre for European Research into Family Law (UCERF), Universiteit Utrecht – Faculteit Sociale Wetenschappen, WODC.

Antokolskaia, Coenraad, Tomassen-van der Lans e.a. 2017: Antokolskaia, M.V., Berg, C.J.W. van den, Coenraad, L.M e.a. (2017). Evaluatie pilot preventie vechtscheidingen en pilot regierechter echtscheidingen, Raad voor de Rechtspraak, Research Memoranda, 12 (3).

Baas 2002: Baas, N.J. (2002). Mediation in civiele en bestuursrechtelijke zaken; een internationaal literatuuronderzoek, Den Haag, WODC.

Brewer en Hunter 1989: Brewer, J. en Hunter, A. (1989). Multi-method research, a synthesis of styles. Sage, London.

Chin-A-Fat en Steketee 2002: Chin-A-Fat, B.E.S. en Steketee, M.J. (2002). Bemiddeling in uitvoering. Evaluatie experimenten scheidings- en omgangsbemiddeling, 2e druk, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Combrink-Kuiters, Niemeijer en Voert, 2003: Combrink-Kuiters, L., Niemeijer, E. en ter Voert, M. (2003). Ruimte voor mediation, Den Haag, WODC/Boom.

Coenraad 2011: Coenraad, L.M. (2011) Conflictoplossing en scheidingsrecht, Nijmegen, Ars Aequi Libri.

De Jong 2018: De Jong, E.G. (2018). De best practices en knelpunten van piketmediation volgens betrokken rechters, piketmediators en mediationfunctionarissen, Masterscriptie VU.

Geveke, Plant, Thieme en Verberk 1998: Geveke, H., Plant, E., Thieme, M. en Verberk, M. (1998). Kansen voor conflictbemiddeling, een onderzoek naar de toepassingsmogelijkheden van conflictbemiddeling, B&A Groep.

Kinderombudsman 2014: De Kinderombudsman. Vechtende ouders, het kind in de knel, 31 maart 2014.

Kocken en van Manen 1998: Kocken, C.L.B., Manen, N.F. van. (1998). Weg van het Recht. Verslag van het evaluatieonderzoek in opdracht van het ministerie

van Justitie naar vier experimenten met bemiddeling bij Buro's voor Rechtshulp en Rechtbanken Amsterdam, Paul Scholten Instituut, UvA.

Van der Krogt, Verweij-van der Nat en Bouwman: Krogt, L.W.J. van der, Verweij-van der Nat, J.E., Bouwman, O.F., Rechtbank Den Haag Team Familie Kennis-groep Mediation, Evaluatierapport Pilot POTS (poging ouderschapsplan tijdens schorsing), Mediator op zitting bij voorlopige, voorzieningen procedures, datum onbekend.

Van der Lans 2015: Lans, M. van der (2015). Het verplichte ouderschapsplan: regeling en werking. VU Vrije Universiteit. Prom./coprom.: prof. dr. mr. M.V. Antokolskaia, prof. mr. L.M. Coenraad & dr. mr. E. Niemeijer.

Maso en Smaling, 1998: Maso, I., & Smaling, A. (1998). Kwalitatief onderzoek: praktijk en theorie. Amsterdam, Boom.

Pennink 2004: Pennink, B.J.W. (2004). Samen managen met beelden: het ontwikkelen van een model. s.n., Harvard University.

Pel 2008: Pel, M. (2008). Verwijzen naar mediation. Den Haag, Sdu Uitgevers.

Rechtspraak 2016: De Rechtspraak. Visiedocument Rechtspraak (echt)scheiding ouders met kinderen,.

Ter Voert 2018: Voert, M. ter (2018). Factsheet 2018-5, Scheidingen 2017 Gerechtelijke procedures en gesubsidieerde rechtsbijstand, WODC.

Ter Voert 2017: Voert, M. ter (2017). Factsheet 2017-1, Scheidingen 2016 Gerechtelijke procedures en gesubsidieerde rechtsbijstand, WODC.

Wester en Peters 2009: Wester, F., & Peters, V. (2009). Kwalitatieve analyse: uitgangspunten en procedures Bussum, Coutinho.

Wissler 2002: Wissler, R.L. (2002). Court-connected mediation in general civil cases: what we know from empirical research, vo. 17, no. 3. Ohio State Journal on Dispute Resolution, p. 641-703.

Wetgeving en jurisprudentie

Kamerstukken II 2004/5, 30 145, nr. 3.

Kamerstukken II 2006/07, 30 145, nr. 7.

HR 20 januari 2006, ECLI:NL:HR:2006:AU3724.

HR 27 juni 2008, ECLI:NL:HR:2008:BD2710.

Noten

1 Bron: Ter Voert 2018. Zie ook Antokolskaia, Jeppesen de Boer, Ruitenbergh e.a. 2019, p. 3.

2 *Ibid.*

3 De definitie van een vechtscheiding: als de scheiding zo conflictueus verloopt

dat de ouders het belang van de andere ouder of van de kinderen uit het oog verliezen. Bron: Kinderombudsman 2014, p. 10.

4 De Rechtspraak, 10 oktober 2016, Visiedocument Rechtspraak (echt)scheiding ouders met kinderen

5 Terminologie ‘pressure-cooker’ afkomstig uit: Antokolskaia, Coenraad, Tomassen-van der Lans e.a. 2017, p. 18

6 Bron is bekend bij de onderzoekers.

7 De Jong, Brouwer, Antokolskaia en Coenraad, 2018, Rapport Landelijke Piketmediation Evaluatie, p. 3.

8 Bron is bekend bij de onderzoekers.

9 Bij de rechtbank Limburg is piket-meditation drie maanden aangeboden (dus tot 1 juli 2018) en wordt momenteel geëvalueerd. Ook POTS wordt bij de rechtbank Den Haag anno 2019 niet meer aangeboden; de pilot heeft tot 1 juli 2016 gelopen.

10 Er is geen rechtsvergelijkend onderzoek gedaan in de evaluatie.

11 Chin-A-Fat en Steketee 2002; Combrink-Kuiters, Niemeijer en Voert, 2003.

12 Kamerstukken II 2006/07, 30 145, nr. 7, p. 3-4.

13 Kamerstukken II 2004/5, 30 145, nr. 3, p. 18.

14 HR 20 januari 2006, ECLI:NL:HR:2006:AU3724 en HR 27 juni 2008, ECLI:NL:HR:2008:BD2710.

15 Coenraad 2011, p. 52-56.

16 In 2016 zijn ongeveer 4200 voorlopige voorzieningen afgehandeld; in 2017 waren dit er 3900. Bron: Ter Voert 2017 en Ter Voert 2018.

17 Antokolskaia, Coenraad, Tomassen-van der Lans e.a. 2017.

18 Geveke, Plant, Thieme en Verberk 1998. Chin-A-Fat en Steketee 2002; Wissler 2002, p. 641-703.

19 Kocken en Van Manen 1998.

20 Baas 2002.

21 Antokolskaia, Coenraad, Tomassen-van der Lans e.a. 2017, p. 18.

22 In dit onderzoek wordt niet piketmediation bij de Rechtbank Oost-Brabant geëvalueerd maar wordt onderzocht of POTS dan wel METS geschikt zou zijn voor deze Rechtbank. Bron is bekend bij de onderzoekers.

23 Van der Krogt, Verweij-van der Nat en Bouwman.

24 Bronnen zijn bekend bij de onderzoekers.

25 Andere criteria om het succes te meten van de mediation zijn binnen deze evaluatie niet onderzocht.

26 Deze opsomming is overeenkomstig met het uitgevoerde dossieronderzoek uitgevoerd in het kader van de Evaluatie pilot preventie vechtscheidingen en pilot regierechter echtscheidingen, aangezien dezelfde scoringslijst is gebruikt. Zie rapport p. 67.

27 Bij zes zaken waren de bodemprocedures dossiers niet te vinden door de administratie waardoor zij niet konden worden meegenomen.

28 Bij rechtbank Oost-Brabant bleek tijdens de interviews dat er meer zaken waren afgedaan dan ons aan dossiers waren verstrekt. De administratie bleek niet alle dossiers te hebben verstrekt. Daardoor zijn niet alle zaken meegenomen die zich binnen de onderzoeksperiode hebben voorgedaan.

29 Schema's op te vragen bij de onderzoekers.

30 In totaal zijn dus 39 mensen geïnterviewd in 35 interviews. Er hebben twee dubbelinterviews en een interview met drie professionals plaatsgevonden. De rest van de interviews zijn individueel afgenomen.

31 Schema's op te vragen bij de onderzoekers.

32 Zie Antokolskaia, Coenraad, Tomassen-van der Lans e.a. 2017. In de evaluatie die plaatsvond naar piketmediation is toen slechts een respons van een partij ontvangen.

33 Hierbij maken wij de aanname dat advocaten in verhouding minder ervaring hebben met piketmediation omdat dit niet in alle zaken wordt aangeboden (in tegenstelling tot piketmediators en rechters die verhoudingsgewijs meer betrokken zijn bij piketmediationzaken).

34 Bij rechtbank Oost-Brabant bleek tijdens de interviews dat er meer zaken waren afgedaan dan ons aan dossiers waren verstrekt. De administratie bleek niet alle dossiers te hebben verstrekt. Daardoor zijn niet alle zaken meegenomen die zich binnen de onderzoeksperiode hebben voorgedaan.

35 Bij de rechtbank Oost-Brabant wordt piketmediation ook als een volwaardige mediation gepresenteerd, maar bij deze rechtbank wordt een terugkoppelingstermijn van twee weken gehanteerd. In deze twee weken is nog een tweede gesprek mogelijk, waardoor niet bij het eerste gesprek al meteen overeenstemming moet worden bereikt.

36 Dit is een ander slagingspercentage dan de gerechten gebruiken in onder meer hun jaarverslagen. De gerechten berekenen hun slagingspercentages op de volgende wijze. Wanneer een mediation in een zaak geheel of gedeeltelijk is geslaagd, wordt deze geregistreerd als een geslaagde mediation. Dit is ongeacht hoe klein of groot het deel dat overeengekomen is door partijen tijdens de mediation. Enkel wanneer er geheel niets is afgesproken tijdens de mediation zal deze worden geregistreerd als niet geslaagd. Deze cijfers zeggen dus nog niets over het aantal punten van conflict tussen partijen of hoeveel daarvan ze iets zijn

overeengekomen.

37 Bij de rechtbank Oost-Brabant wordt in tegenstelling tot de andere gerechten echter niet gevraagd naar contra-indicaties, maar enkel geïnventariseerd of partijen voornemens zijn naar de zitting te komen. De rechtbank Oost-Brabant maakt immers geen voorselectie op basis van contra-indicaties.

38 Immers, ook rechters betrokken bij de rechtbank Oost-Brabant (waar enkel wordt gewerkt met piketmediators die ook advocaat zijn) hebben dit als knelpunt aangegeven. Juist bij de rechtbank Gelderland, waar de piketmediators poule bestaat uit piketmediators met verschillende achtergronden, is dit knelpunt niet genoemd.

39 Door de rechtbank Oost-Brabant wordt ook contact opgenomen met advocaten, maar enkel met de vraag of partijen voornemens zijn naar de zitting te komen en niet om te inventariseren of sprake is van contra-indicaties.

40 Er is al een wetsvoorstel gemaakt om een openbaar register voor mediators te introduceren om het gebruik van mediation als methode van geschiloplossing te stimuleren en de kwaliteit te verhogen. Mediators die staan ingeschreven in het openbare register mogen dan de wettelijk beschermde titel 'beëdigd mediator' dragen en een eed voor de rechtbank afleggen. Voor registratie gelden dan uniforme eisen aan opleiding en ervaring. In 2016 is er een consultatieronde gehouden wat betreft dit wetsvoorstel bevordering mediation. Sindsdien zijn er echter geen ontwikkelingen geweest wat betreft dit wetsvoorstel en is het nog niet gepresenteerd aan de Tweede Kamer.

© Boom juridisch